

Maja BONAČIĆ MANDINIĆ

ZBIRKA NOVCA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA
U TOMISLAVGRADU

THE COIN COLLECTION FROM THE FRANCISCAN MONASTERY
IN TOMISLAVGRAD

UDK: 904 : 737.1 (497.6 Tomislavgrad) "65"

Stručni članak

Primljeno: 15. 9. 2001.

Odobreno: 30. 9. 2001.

Maja Bonačić Mandinić

HR, 21000 SPLIT

Arheološki muzej

Zrinsko-Frankopanska 25

U ovom prilogu obradit ćemo rimski i srednjovjekovni novac iz zbirke franjevačkog samostana u Tomislavgradu. Radi se o 61 rimskom i dva srednjovjekovna novca. Među rimskim su tri srebrna, a ostali su brončani, dok su srednjovjekovni jedan srebrni a drugi brončani. Nalazište je poznato samo za šest primjerka novca. Oni potječu iz Crvenica, Borčana, Letke i Dubokog puta. Nalazišta ostalih su nepoznata. Gotovo je sigurno da najvećim dijelom potječu sa područja Duvanjskog polja.

U numizmatičkoj zbirci franjevačkog samostana u Tomislavgradu nalazi se rimski, srednjovjekovni, venecijanski, te veća količina novovjekovnog novca.¹ U ovom prilogu obradit ćemo rimski i srednjovjekovni. Radi se o 61 rimskom i dva srednjovjekovna novca. Među rimskim su tri srebrna, a ostali su brončani, dok su srednjovjekovni jedan srebrni a drugi brončani. Osim za šest primjerka (kat. br. 2, 8, 32, 40, 43 i 55), koji su nađeni u Crvenicama, Borčanima, Letki i Dubokom putu, nalazišta ostalih su nepoznata. Gotovo je sigurno da najvećim dijelom potječu sa područja Duvanjskog polja. U prilog tome govori činjenica da su uglavnom loše sačuvani, istrošeni dugotrajnom upotrebom i propali od korozije.

S konca 3. st. pr. Kr. i 2. st. pr. Kr. u zbirci se nalaze dva asa. Kasnijeg republikanskog novca u samostanskoj zbirci nema. Šesnaest primjeraka novca

---

* Zahvaljujem fra Anti Ivankoviću na dozvoli da obradim i objavim ovu zbirku.

¹ U zbirci se nalazi i jedan falsifikat rimskog novca.

je iz 1. stoljeća. Najviše je zastupljen Augustov novac. Deset iz 2. st., jedanaest iz 3. st. i devetnaest iz 4. st. Tri vrlo loše sačuvana brončana novca pripadaju 1. ili 2. stoljeću. Koliko je bilo moguće utvrditi za novac 3. stoljeća, osim novca iz kovnice Roma, ima primjeraka iz kovnica Mediolanum i Kizik. Novac 4. stoljeća potječe iz kovnica u Trieru, Akvileji, Sisciji, Solunu i Konstantinopolu.

Razdoblje od kraja 4. do 11. stoljeća nije zastupljeno ni s jednim primjerkom novca. Tek jedan anonimni bizantski novac 11. stoljeća i denar Ludovika I. Anžuvina (1342.-1382.) ispunjavaju prazninu do venecijanskog novca 17. stoljeća. Venecijanski novac su većinom brončane gazete od dva solda za Dalmaciju i Albaniju. Ovakav sadržaj zbirke također upućuje na to da je zbirka sastavljena od lokalnih nalaza.

Brojni arheološki nalazi u Duvanjskom polju, među njima i numizmatički, svjedoče o prošlosti tog kraja i potkrepljuju do sada poznate činjenice o njoj.² Razmišljajući o “numizmatičkom aspektu” povijesti ovog područja, moramo biti svjesni da Delmati, starosjedioci Duvanjskog polja, nisu upotrebljavali novac. To je smatrao važnim istaknuti i grčki povjesničar iz Augustovog vremena, Strabon (7, 5,5). Za razliku od njih, više ambicija i drukčiji, danas bismo rekli poslovni duh, pokazali su susjedni Daorsi, ili ilirski kraljevi Gencije, Monunije, Mitil i Balej koji su kovali svoj novac u 2. st. pr. Kr.³ Daorsi su se čak skupa s Isejcima tužili Rimu na pljačkaške pohode Delmata (Polibije, 32.9.1.-2). Ipak na delmatskom području nalazimo na usamljene primjerke grčkog novca. Najstariji je iz antičkog grada Eleuzine, iz 4.-3. stoljeća pr. Kr.⁴ Uz njega se nalaze i “uvijek prisutne” drahme i poludrahme ili brončani novac Dirahija iz 2. i 1. stoljeća pr. Kr.⁵ Iz 2. stoljeća potječe i jedan novac Korkire.⁶ Nalaze grčkog novca u duvanjskom polju moramo shvatiti ili kao plijen ili kao primjerke novca koji su kao roba zamijenjeni za neku drugu robu. Brojniji nalazi rimskog novca, republikanskog, također iz 2. i 1. stoljeća pr. Kr. potvrđuju vojni karakter rimskog prisustva u ovom kraju.⁷ Rani rimski novac služio je kao plaća vojnicima, a kasniji novac dokaz je postupene romanizacije područja Delmata i polagane asimilacije Delmata s novodošlim Rimljanima krajem 1. st. pr. Kr. i tijekom 1. st. posl. Kr. Upotrebu rimskog

² O njima je iscrpno izvještavao Carl Patsch na prijelazu 19. i 20. stoljeća. Vidi PATSCH. Na temelju njegovih rezultata, te na temelju rezultata daljnjih istraživanja, nastali su kasnije korisni prilozi izneseni u “Duvanjskom zborniku”s iscrpnom bibliografijom; vidi KRIŠTO, ZANINOVIĆ, ŠKEGRO, KOVAČIĆ.

³ BRUNŠMID

⁴ Vidi Dodatak

⁵ GLAVINIĆ, str. 80, br. 90.-92, 94; MIRNIK br. 59; vidi Dodatak

⁶ Vidi Dodatak

⁷ Opsada Delminija 156. pr. Kr. i razaranje Delminija 155. pr. Kr.

novca u Duvanjskom polju pratimo do 4. stoljeća. Nadalje, osim ponekog pojedinačnog nalaza, nema evidencije o novcu do 17. stoljeća, što ne znači da ga nije bilo, ali najvjerojatnije ga nije bilo u izobilju. Vrijeme ostrogotske uprave u Dalmaciji dokumentirano je nalazom dva ostrogotska novca. To su tremis Teodorika izdan u ime cara Anastazija iz vremena 492.-518. godine i četvrtsilikva Atalarika iz razdoblja 527.-534. godine.⁸ Duvanjsko polje je inače na rubnom pojasu nalaza ostrogotskog novca u Dalmaciji.⁹ Mogli bismo očekivati i nalaze bizantskog novca 6. stoljeća, obzirom na blizinu Narone, ali za sada o tome nema evidencije.¹⁰ Jedini bizantski novac u tomislavgradskoj zbirci je bizantski anonimni brončani novac 11. stoljeća. Iz 14. stoljeća, kao svjedok burnog vremena pripojenja Dalmacije ostatku Hrvatske odnosno Ugarskoj, u zbirci se nalazi denar Ludovika I. Anžuvina (1342.-1382.). Buduća istraživanja će, nadajmo se iznjeti na vidjelo novog materijala.

Usporedbe radi spomenimo da sadržaj numizmatičke zbirke u franjevačkom samostanu u nedalekom Livnu, daleko bogatije od tomislavgradske i kvantitativno i kvalitativno, također pokazuje sličnu strukturu.¹¹ Ovu zbirku čine lokalni nalazi, premda nema točnih podataka o nalazištu za određeni broj predmeta, posebno novca. Na prvi pogled je uočljivo da među novcem prevladava srebreni bez obzira iz kojeg razdoblja, pa možemo pretpostaviti da je srebreni novac specijalno i skupljan. Nastarija je didrahma kampanskog grada Kalesa (4.-3. st. pr. Kr.). Od grčkog novca u zbirci s još tri drahme Apolonije; jedna je nađena u Gorici. Ističe se zbirka rimskog republikanskog novca, mahom srebrenog, koju čine 47 denara i tri kvinara. Zbirka rimskog carskog novca sadrži 74 komada od kojih je 49 srebrenih a ostali su brončani. Kao i u tomislavgradskoj zbirci, i ovdje su nalazišta poznata za manji broj novaca. Po dva su iz Narone i Vašarovina, a po jedan iz Livna i Podhuma. Zanimljivo je da je Augustov dupondij iz livanjske zbirke iz emisije istog monetarnog magistrata C. Plotija Rufa kao i kod dva primjerka iz Tomislavgrada (kat. br. 3 i 6). Livanjski primjerak je inače nađen u Naroni. Još jedan novac iz Augustovog vremena nalazimo u obje zbirke – as grada Nemausa emitiran u razdoblju od 20. godine pr. Kr. do 14. godine posl. Kr. Najkasniji rimski novac je onaj Arkadija iz 384.-387. godine, a nakon njega do 10. stoljeća nema niti jednog primjerka bizantskog

---

⁸ Vidi Dodatak

⁹ Vidi kartu DEMO, str. 189

¹⁰ BULIĆ, MAROVIĆ, MANDINIĆ 179, 185

¹¹ PETRINEC, ŠEPAROVIĆ, VRDOLJAK

¹² PETRINEC, ŠEPAROVIĆ, VRDOLJAK: Kat. br. 398; Kat. br. 399 je nesigurni identificiran kao novac Emanuela I. Komnena. Može se sigurno identificirati kao novac tog cara BN, p. 575, 47.-50; av/ Djeвица Marija kruni Emanuela I.

ili barbarskog novca. Iz vremena od 10. do 12. stoljeća nalazimo četiri primjerka bizantskog novca. Jedan od njih je i anonimni brončani novac 11. stoljeća koji se javlja i u Tomislavgradu.¹² Nadalje u livanjskoj zbirci kao i u Tomislavgradu nalazimo denar Ludovika I. Anžuvince, a nađen je u Livnu na groblju Sv. Ive. Livanjska zbirka još posjeduje primjerke bosanskog, ugarskog i venecijanskog novca, od 13. do 16. stoljeća. Očekivali bismo neke primjerke ovog novca i u tomislavgradskoj zbirci, ali zbog nekog, nama nepoznatog razloga, njih nema.

KATALOG

Kratice

BMCRE III	H. Mattingly, Coins of the Roman Empire in the British Museum, London 1936.
BMCRE IV	H. Mattingly, Coins of the Roman Empire in the British Museum, London 1940.
BN	C. Morrison, Catalogue des monnaies byzantines de la Bibliothèque Nationale, Tome 1-2, Paris 1970.
CNH	L. Réthy, Corpus nummorum Hungariae, Budapest 1898.
LRBC	P. V. Hill, J. P. C. Kent, R. A. G. Carson, Late Roman Bronze Coinage, London 1960.
RIC	H. Mattingly, E.A. Sydenham et al., The Roman Imperial Coinage, London 1923-1994.
RRC	M. H. Crawford, Roman Republican Coinage, Cambridge 1874.

RIMSKI NOVAC

1. Rim, doba republike, nakon 211. pr. Kr.
 as, Roma
 av/ glava Janusa, iznad I
 rv/ pramac broda, iznad I, ispod (RO)MA
 AE, 34 mm, 32.49 g, 45°
 RRC 56/2

2. Rim, doba republike, 2.st. pr. Kr.
 as, Roma?
 av/ istrošen
 rv/ istrošen
 AE, 31 mm, 14.00 g
 RRC ?
 nalazište: Crvenice 11/97
 cfr. Kovačić, 119, bilješka 3

3. August, 27. pr. Kr.-14. g.

dupondij, Roma

av/ AVGVSTVS TRIBVNIC PTEST, u lovorovom vijencu

rv/ C PLOTIVS RVFVS IIIVIR AAAFF, S C

AE, 38 mm, 12.44 g, 210°

RIC I, 388

4. August, 27. pr. Kr.-14. g.

as, Roma

av/(IMP CAESAR DI)VI F AVGVSTVS(IMP XX), glava Augusta I.

rv/(PONTIF MAXI)M TRIBVN POT(XXXIII) okolo S C

AE, 27 mm, 9.69 g, 45°

RIC I, 471

5. August, 27. pr. Kr.-14. g.

as, Roma?

av/ ( ), glava Augusta d.

rv/ istrošen

AE, 26 mm, 6.88 g, /°, vrlo istrošen

6. August, 27. pr. Kr.-14. g.

as, Roma

av/ ( ), glava Augusta d.

rv/(C PLOTIV)S RVFVS (IIIVIR AAAFF), S C

AE, 25 mm, 8.13 g, 210°

RIC I, 389

7. August, 27. pr. Kr.-14. g.

as, Roma?

av/ ( ), glava Augusta I.

rv/ ( ), S C

AE, 25 mm, 7.36 g, 30°

8. August, 27. pr. Kr.-14. g.

as, kolonija Nemausus, 20. pr. Kr.-14. g.

av/ IMP DIVI F, glave Agripe i Augusta

rv/ COL NEM, krokodil vezan za palmu, iznad dva vijenca

AE, 26 mm, 11.16 g, 315°

RIC I, 155

nađeno u Borčanima

9. August?

sestercij, Roma?

av/ glava cara d., kontramarka

rv/ potpuno istrošen

AE, 33 mm, 23.32 g, /°

10. Tiberije, 14.-37. g.

as, Roma

av/ DIVVS AVGVSTVS PATER, glava Augusta sa zrakastom krunom l.

rv/ oltar, PROVIDENT, S C

AE, 32 mm, 9.86 g, 210°

RIC I, 81

11. Tiberije, 14.-37. g.

as, Roma

av/ (DIVVS AVGVSTVS PATER), glava Augusta l. ispred munja

rv/ S C, žena sjedi d.

AE, 27 mm, 7.40 g, 45°, istrošen

RIC I, 72

12. Klaudije, 41.-54. g.

as, Roma

av/ ( ), glava Klaudija l.

rv/ (LIBERTAS AVGVSTA?), Libertas stoji

AE, 27 mm, 6.14 g, 210°, vrlo istrošen i propao od korozije

13. Galba?

as, kovnica?

av/ ( ) glava cara l.

rv/ ( ) Vesta ili Cerera sjedi l.

AE, 26 mm, 8.74 g, 0°

14. Vespazijan?

sestercij, kovnica?

av/ ( ), glava cara d.

rv/ ( ), car na konju d.

AE, 30 mm, 18.43 g, 45°

15. Vespazijan

sestercij, kovnica?

av/ ( ), glava cara d.

rv/ ( ), Roma sjedi l.?

AE, 33 mm, 17.85 g, 180°, vrlo istrošen i propao od korozije

16. Domicijan, 81.-96. g.

as, Roma

av/ ( ), glava cara l.

rvS C, Minerva korača d. baca koplje i drži štit

AE, 26 mm, 8.83 g, 200°

RIC II, 138, 170b?

17. Domicijan, 81.-96. g.

as, Roma, 81. g.?

av/ IMP C(AES DIV)I VES(P F DOMITIAN AVG) P M, glava cara d.
rv/ (TR P COS VII DES VIII P P) S C, Minerva korača d. baca koplje i drži štit
AE, 27 mm, 8.10 g, 180°
RIC II, str. 183, 237?

18. Domicijan ?, 81.-96. g.
dupondij, Roma?
av/ ( ), glava cara sa zrakastom krunom d.
rv/ ( ), jedna od personifikacija
AE, 28 mm, 8.49 g, 180°, vrlo istrošen

19. Trajan, 98.-117. g.
sestercij, Roma?
av/ ( ), glava cara d.
rv/ ( ), jedna od personifikacija
AE, 32 mm, 19.49 g, 180°, vrlo istrošen

20. Trajan?
as, Roma?
av/ glava cara d.
rv/ personifikacija stoji l. oštećeno
AE, 26 mm, 7.44 g, 210°

21. car? 1.-2. st.
as, kovnica?
av/ glava cara d.
rv/ figura stoji, S C
AE, 28 mm, 7.31 g, 235°, vrlo istrošen

22. car? 1.-2. st.
as, kovnica?
av/ glava cara d.
rv/ figura stoji
AE, 24 mm, 10.47 g, 210°, vrlo istrošen

23. car? 1.-2. st.
sestercij, kovnica?
av. i rv. potpuno propali
AE, 32 mm, 14.87 g

24. Hadrijan, 117.-138. g.
sestercij, kovnica?
av/ ( ), glava cara d.
rv/ ( ), jedna od personifikacija
AE, 31 mm, 17.62 g, 180°, vrlo istrošen

25. Hadrijan, 117.-138. g.
denar, Roma
Rim, 134.-138. g.

av/ HADRIANVS AVG COS III PP, glava cara s lovorovim vijencem d.
 rv/ ROMVLO CONDITORI, Romul korača d., drži koplje i nosi trofej.
 AR, 18 mm, 2.96 g, 180°
 BMCRE III, 330, 710.

26. Hadrijan, 117.-138. g.
 denar, Roma
 Rim, 134.-138. g.
 av/ IMP CAESAR T(RAIAN)HADRIANVS AVG, poprsje cara d.
 rv/ P M TR P COS III, Mars ide d. nosi koplje i trofej
 AR, 19 x 16 mm, 2.98 g, 210°
 BMCRE III, 255, 111

27. Faustina I.
 as, Roma
 av/ DIVA FAV(STINA), poprsje Faustine d.
 rv/ (AV)GV(STA) S C, Cerera stoji i drži baklju i dva klasa žita.
 AE, 26 mm, 9.76 g, 180°
 BMCRE IV, 252, 1577

28. Faustina II.
 sestercij, Roma
 av/ (FAVSTI)NA AVG(VSTA), poprsje Faustine d.
 rv/ ( ), jedna od personifikacija
 AE, 32 mm, 18.26 g, 0°

29. car? 2. st.?
 sestercij, kovnica?
 av. i rv. oštećeni
 AE, 37 mm, 22.79 g

30. car? 2. st.?
 as, kovnica?
 av. i rv. oštećeni
 AE, 25 mm, 6.57 g

31. car? 2. st.?
 sestercij, kovnica?
 av. i rv. oštećeni
 AE, 33 mm, 22.73 g

32. Gordijan III, 238.-244.g.
 sestercij, Roma
 av/ IMP GORDIANVS(PIVS)FEL AVG, poprsje cara s lovorovim vijencem d.
 rv/ FELICITAS TEMPORVM S C, Felicitas stoji l. drži kaducej i rog obilja
 AE, 30 mm, 21.81 g, 0°
 RICIV/3, 51, 330
 Našao i darovao Nikola Radoš Ivanov iz Letke.

33. Gordijan III?, 238.-244. g.

sestercij, Roma?

av/ IMP CAES M ANT G(ORDIANVS AVG) glava cara d.

rv/ uništen

AE, 29 mm, 13.27 g, /°

34. Valerijan, 253.-260. g.

antoninijan, Mediolanum

antoninijan

av/ ( )ALERI( ), poprsje cara sa zrakastom krunom d.

rv/ SALVS AVG, Salus d. hrani zmiju

AR, 21 x 20 mm, 2.32 g, 230°

RIC V/1, 252.-254.

35. Valerijan? 253.-260.

antoninijan, kovnica?

av/ ( ), poprsje cara sa zrakastom krunom d.

rv/ (FELICITAS), Felicitas stoji l. i drži rog obilja

AE, 20 mm, 2.50 g, 30°

36. Galijen, 253.-268. g.

antoninijan, kovnica?

av/ (GAL)LI(ENVS AVG) glava cara sa zrakastom krunom d.

rv/ (FELICITAS AVG) Felicitas drži kaducej i rog obilja?

AE, 17 mm, 1.76 g, 315°

37. Klaudije II, 268.-270. g.

antoninijan, kovnica?

av/ ( ), poprsje cara sa zrakastom krunom d.

rv/ (C)ON(SECRATIO), oltar

AE, 12 mm, 0.96 g, 0°

38. Klaudije II, 268.-270. g.

antoninijan, kovnica?

av/ IMP C(CLAVDIVS AVG), poprsje cara sa zrakastom krunom d.

rv/ GENIVS AVG, Genij stoji l. drži pateru i rog obilja, do njega oltar

AE, 20 mm, 2.52 g, 210°

39. Aurelijan, 270.-275. g.

antoninijan, Kizik

av/ ( ), poprsje cara sa zrakastom krunom d.

rv/ CONCORDIA MILIT, car prima kuglu od Jupitera, u odsječku *C*

AE, 22 x 20 mm, 2.51 g, 180°

RIC V/1, 342

40. Prob. 276.-282. g.

antoninijan, Roma

av/ IMP PROBVS AVG, poprsje cara sa zrakastom krunom d.

rv/ADVENTVS AVG, car jaši l. podiže ruku, drži žezlo, do nogu zarobljenik; R*B
AE, 25 mm

RIC V/II, 157

cfr. Kovačić, 121, bilješka 9

nalazište: Crvenica 1997

41. Prob?. 276.-282. g.

antoninijan, kovnica?

av/ ( ), poprsje cara sa zrakastom krunom d.

rv/ ( ) car prima kuglu od Jupitera?

AE, 20 x 18 mm, 1.58 g, 0°

42. Rim, jedna od carica, 3. st.

dupondij, kovnica?

av/ ( ), glava carice d.

rv/ ( ), jedna od personifikacija

AE, 27 x 24 mm, 8.35 g, 180°?, vrlo istrošen

43. car? 3. st.

kovnica?

av. i rv. potpuno propali

AE, 18 mm, 1,51 g, /°

Poklonio Ante Drmić pok. Joze iz Dubokog Puta - Tomislavgrad

44. Maksimijan? 286.-305. g.

folis, Aquileia

av/ ( ) glava cara d.

rv/ (GENIO POPVLI ROMANI), genij stoji l. drži rog obilja i izlijeva žrtvu iz patere

AE, 27 mm, 6.97 g, 180°

45. Licinije, 308.-324. g.

folis, Thessalonica, 313.-316.

av/ IMP LI(C LICINIVS P F AVG), glava cara d.

rv/ (IOVI CONSERVATORI AVG), Jupiter stoji l. naslanja se na žezlo, drži Viktoriju, do njega orao, u odsječku TS B

AE, 21 mm, 1.58 g, 0°, oštećen

RIC VII, 2

46. Konstantin I, 307.-337. g.

folis, Roma, 313. g.

av/ (IMP CONSTAN)TINVS P F AVG, poprsje cara d.

rv/ SOLI INVICTO COMITI, Sol stoji l., l. i d. u polju RE, u odsječku RP

AE, 18 mm, 2.73 g, 180°

RIC VII, 2

47. Konstantin I, 307.-337. g.

AE 3, kovnica ?

av/ ( ), glava cara d.

rv/ (VICTORIAE LAETAE PRINC PERP), dvije Viktorije stoje sučelice i drže štit
AE, 18 mm, 2.27 g, 180°, vrlo istrošen

48. Krisp, 317.-326. g.

AE 3, Trier

av/ (FL IVL CRISPVS NOB CAES), glava Krispa I.

rv/ (PROVIDENTIAE CAESS), vrata logora (P)TR

AE, 18 mm, 1.61 g, 180°

49. Krisp, 317.-326. g.

kovnica ?

av/ (CRISPVS NOB CAES), glava Krispa d.

rv/ DOMINORVM NOSTRORVM CAESS, u vijencu VOT V

AE, 19 mm, 2.13 g, 45°

50. Konstantin II, 337.-340. g.

kovnica?

av/ (CONSTANTINVS IVN NOB CAES), glava Konstantina II d.

rv/ DOMINORVM NOSTRORVM CAESS, u vijencu VOT V

AE, 9 mm, 2.35 g, 45°

51. Konstans, 337.-350. g.

AE 3, kovnica?

av/ CONSTANS P F AVG, poprsje cara d.

rv/ (VICTORIAE DD AVGQ NN), dvije Viktorije stoje sučelice i drže vijenac

AE, 16 mm, 1.20 g, 210°

52. Konstans?, 337.-361. g.

AE 3, Konstantinopol, 335.-341. g.

av/ ( )S P F AVG, poprsje cara d.

rv/ GLORIA EXERCITVS, dva vojnika stoje, a među njima jedna standarda, u odsječku
CONS

AE, 16 mm, 1.10 g, 210°

53. Konstancije II, 337.-361. g.

AE 3, kovnica?

av/ (D N C)ONST(ANTIVS P F AVG), poprsje cara d.

rv/ (FEL TEMP REPARATIO), car probada kopljem palog konjanika

AE, 17 mm, 1.15 g, 270°

54. Valentinijan I, 364.-375. g.

AE 2/3 Siscia

av/ (D) N VALENT(INIANVS P F AVG), glava cara d.

rv/ (SECVRITAS)REIPVBLICAE, Viktorija nosi vijenac I.

D P, u odsječku (A)SISCE

AE, 18 mm, 2.04 g, 210°

LRBC 1485

55. Valens, 364.-378. g.

AE 3, Thessalonika, 367.-375. g.

av/ D N VALENS P F AVG, poprsje cara d.

rv/ GLORIA ROMANORVM, car d. vuče zarobljenika i drži labarum u polju A, u odsječku .TES

AE, 18 mm, 2.03 g, 180°

LRBC II, 1740

Nađeno u Borčanima.

56. Gracijan, 367.-383. g.

AE 3, Siscia

av/ D N GRATIANVS P F AVG, poprsje cara d.

rv/ GLORIA ROMANORVM, car d. vuče zarobljenika i drži labarum, u odsječku ?SISC, d. u polju C k

AE, 18 mm, 1.43 g, 240°

57. car? 4. st.

AE 3, kovnica?

av/ ( ), glava cara d.

rv/ (SECVRITAS REIPVBLICAE), Viktorija nosi vijenac I.

AE, 18 mm, 1.80 g, 30°

58. car? 4. st.

AE 3, kovnica?

av/ ( ), glava cara d.

rv/ (DOMINORVM NOSTRORVM CAESS), u vijencu (VOT ?)

AE, 18 mm, 2.26 g, ?°

59. car? 4. st.

AE 3, kovnica?

av/ ( ), poprsje cara d.

rv/ FEL (TEMP REPARATIO, car probada kopljem palog konjanika); vrlo oštećen

AE, 15 mm, 0.49 g, 0°

60. car? 4. st.

AE 3, kovnica?

av/ ( ), poprsje cara d.

rv/ (DOMINOR NOSTROR CAESS) VOT X? u vijencu

AE, 18 mm, 1.55 g, 0°

61. car? 4. st.

AE 3/4, kovnica?

av. i rv. potpuno propali

AE, 14 mm, 0.81 g, /°

62. car? 4.-5. st.

AE 4, kovnica?

av. i rv. potpuno propali

AE, 11 mm, 0.28 g, /°

BIZANTSKI NOVAC

63. Bizant, anonimni novac 11. st.
 av/ poprsje Krista, IC XC, +EMMA NOVH
 rv/ križ, IS XS/ bASILE/bASILE
 AE, 24 x 30 mm, 10.00, 180°
 BN II, 41/Cp/80

UGARSKI NOVAC

64. Ludovik I Anžuvinski, 1342.-1382.
 denar
 av/+ LVDOVICI.R.VNGARIE, grb
 rv/ S.LADISLAVS.R, Sv. Ladislav
 AR, 15 mm, 0.41 g, 180°
 CNH 94 D

DODATAK I.

Popis novca sa lokaliteta Crikvine u Tomislavgradu (PATSCH 337, 338) i iz Duvanjskog polja prema (PATSCH 361-364) koji se mogao identificirati prema:

SNG Cop	Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Tessaly-Illyricum, New Jersey 1982.
Maier	A. Maier, Die Silberprägung von Dyrrhachion und Apollonia, Monatsblatt der Numismatischen Gessellschaft in Wien X, 1917.
Ceka	H. Ceka, Questiones de numismatique illyrienne, Tirana 1972.
RIC	I-V H. Mattingly, E.A. Sydenham, et al., The Roman Imperial Coinage, London 1923-1984.
RRC	M.H. Crawford, Roman Republican Coinage, Cambridge 1974.

Popis novca nadenog na Forumu – Crikvine Tomislavgrad

1. Denar, August, 16. pr. Kr., kovnica Roma; RIC 354
2. Denar, Oto, 69. g., kovnica Roma; RIC 8
3. Denar, Vespazijan, 76. g., kovnica Roma; RIC 98
4. Dupondij, Hadrijan, 118. g. kovnica Roma; RIC 557
5. Hibridni denar, av/ SABINA AVGVSTA, rv/ AVGPVSPMTRP COSDESII
6. Denar, L. Elije, 137. g., kovnica Roma, RIC 438
7. Denar, Krispina (supruga cara Komoda od 177.g.), kovnica Roma, RIC 276
8. Denar, Septimije Sever, 194.-195. g., kovnica Emesa, RIC 422
9. Antoninijan, Galijen, 253.-268. g., kovnica Roma, RIC 163

10. Antoninijan, Galijen, 253.-268. g., kovnica Roma, RIC 163
11. Antoninijan, Galijen, 253.-268. g., kovnica Roma, RIC 168
12. Antoninijan, Galijen, 253.-268. g., kovnica Roma, RIC 181
13. Antoninijan, Galijen, 253.-268. g., kovnica Roma, RIC 236
14. Antoninijan, Klaudije II, 268.-270. g., kovnica Roma ili Mediolanum, RIC 261
15. kvinar, Klaudije II, RIC ?
16. kvinar, Klaudije II, RIC ?
17. Antoninijan, Prob, 276.-282. g., kovnica Roma, RIC 186
18. Antoninijan, Prob, 276.-282. g., kovnica Roma, RIC 207
19. Antoninijan, Kar, 282.-283. g., kovnica Roma, RIC 38
20. Antoninijan, Kar, 282.-283. g., kovnica Siscia, RIC 82
21. folis, Maksimijan RIC ?
22. Antoninijan, Galerije, 293.-305. g., kovnica Kizik, RIC 717
- 23.-60. Brončani novac 4. stoljeća careva Galerija, Konstantina I, Fauste, Konstancija II, Konstansa, grada Konstantinopola, Konstanvija Gala Julijana, Valensa, Teodozija I, i sedamnaest komada rimskog novca koji se ne može identificirati.

Novac iz Duvanjskog polja (u zagradama je inventarni broj zbirke Zemaljskog muzeja u Sarajevu)

GRČKI NOVAC:

1. Eleuzina, 4. i 3. st. pr. Kr. SNG Cop 415 (2110)
2. Korkira, 229.-48. pr. Kr.; emisija novca pod rimskom upravom; SNG Cop 218.-219. (2111)
3. Grčki novac koji se ne može identificirati. (2112)
4. Grčki novac koji se ne može identificirati. (2113)
5. Dirahij, Maier 217, Ceka 199. (2108)
6. Dirahij, Maier 301, Ceka 59, SNG Cop 480, Vir
7. Dirahij, Maier 335, Ceka 256, Vir (3557)
8. Dirahij, iz Duvanjskog polja, u privatnoj zbirci.

RIMSKI NOVAC - Republikanski

9. Denar, 211. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 44/5, Vir (3207)
10. Kvinar, poslije 211. pr. Kr., nesigurna kovnica; RRC 45/2, (3573)
11. Viktorijat, 179.-170. pr. Kr. ? kovnica Roma?; RRC 166/1?, Kongora (2782)
12. Denar, 208. pr. Kr., kovnica Etruria?; RRC 106/3, (3567)
13. Denar, 123. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 275/1, (3572)
14. Denar, 122. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 277/1, Kolo (2781)
15. Denar, 141. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 226/1, Stipanići - Prikača (2779)
16. Denar, 114. ili 113. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 290/1, (3570)
17. Denar, 119. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 281/1, Letka (3134)
18. Kvinar, 89. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 343/2, (3119)
19. Denar, 90. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 340/1, Vedašić - Stup (2783)
20. Denar, 100. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 328/1, Vranjača - Roško polje (4338)

21. Denar, 85. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 352/1a.-c, Vir (3558)
22. Denar, 106. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 313/1, (4362)
23. Denar, 56. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 425/1, (3571)
24. Denar, 58. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 422/1b, Sarajlije - Podvornica (2784)
25. Denar, 63. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 414/1, Kongora (3765)
26. Denar, 49.-48. pr. Kr., putujuća kovnica s Cezarom; RRC 443/1, (3440)
27. Denar, 46. pr. Kr., kovnica Roma; RRC 463/3, Borčani - Vrtoča (2780)
28. Denari obitelji Pompeia, Porcia, Sicinia, Vettia; RRC ?, Kongora - Zagorje
29. Denar, August, 32.-29. pr. Kr., kovnica nesigurna, u Italiji, Roma ili Brundizij; RIC 257, Tomislavgrad u blizini gradine kod gaja (3375)
30. Denar, August, 29.-27. pr. Kr., kovnica Roma; RIC 270, (3569)
31. Dupondij, August, 10.-12. g., kovnica Roma; RIC 471, Gornji Brišnik - Braševac (2153)
32. Dupondij, August, 10.-12. g., kovnica Roma; RIC 471, (3574)
33. Dupondij, Tiberije, 21.-22. g., kovnica Roma; RIC 44, Gornji Brišnik - Braševac (2154)
34. Dupondij, Tiberije, 36.-37. g., kovnica Roma; RIC 65? (3575)
35. Denar, Neron, 64.-65. g., kovnica Roma; RIC 53, Kongora, (3128)
36. Dupondij, Neron, oko 64. g., kovnica Roma; RIC 208, Hambari, (3122)
37. Sestercij, Vespazijan, 71. g., kovnica Lugdunum; RIC 441 (3116)
38. Denar, Vespazijan, 70.-72. g., kovnica Roma; RIC 37, Kongora (4112)
- 38.a) Denar, Vespazijan, 72.-73. g., kovnica Roma; RIC 52 (4256)
39. Denar, Vespazijan, 73. g., kovnica Roma; RIC 65 (4247)
40. Denar, Vespazijan, Zagorje
41. Sestercij, Domicijan, 88.-89. g., kovnica Roma; RIC 358, Kolo - Lopa (2156)
- 41.a) Denar, Trajan, 103.-111. g., kovnica Roma; RIC 126 (4257)
42. Denar, Trajan, 103.-111. g., kovnica Roma; RIC 187, Seonica (3554)
43. Denar, Trajan, 114.-117. g., kovnica Roma; RIC 298, Zagorje (3561)
44. Denar, Trajan, 112.-114. g., kovnica Roma; RIC 291? (3568)
45. Denar, Trajan, 114.-117. g., kovnica Roma; RIC 361, Stipanići (4249)
46. Sestercij, Trajan, RIC?, Vedašić (3135)
- 46.a) Denar, Hadrijan, 117. g., kovnica Roma; RIC 22A (4258)
47. Denar, Hadrijan, 134.-138. g., kovnica Roma; RIC 306 (4244)
48. Denar, Hadrijan, 132.-134. g., kovnica Roma; RIC 215 (3584)
49. Sestercij, Hadrijan, RIC ?, Blažuj (846)
50. Denar, Sabina, RIC ?, Županjac
51. Denar, Lucije Elije, 137. g., kovnica Roma; RIC 432, Sarajlije (4246)
52. Sestercij, Antonin Pij, 145.-161. g., kovnica Roma; RIC 767 (3585)
- 52.a) As, Antonin Pij, 148.-149. g., kovnica Roma; RIC 860 (3580)
53. Denar, (Antonin Pij) Marko Aurelije, 148.-149. g., kovnica Roma; RIC 1284, Županjac, u podnožju Selimovića gradine (3138)
54. Denar, (Antonin Pij) Marko Aurelije, 153.-154. g., kovnica Roma; RIC 1314, Crkvina kod Prisoja (4145)
55. Denar, Marko Aurelije, 166. g.; RIC 159, Borčani (3126)
56. Marko Aurelije (opaska C. Patscha da nije vidio novac), Dražica kod Cebara
57. Denar, Faustina mlađa, RIC 674, Sarajlije, (2066)
58. Sestercij, Faustina mlađa, RIC 1620, Zagorje, (3562)
59. Dupondij, Faustina mlađa, RIC ?, Borčani Kamenice
60. Komod, RIC ?, Zagorje

61. Denar, Septimije Sever, 193.-194. g., kovnica Laodicea; RIC 443?, Kolo (2107)
62. Denar, Septimije Sever, 195.-196. g., kovnica Roma; RIC 69, Stipanićka gradina (4113)
63. Denar, Septimije Sever, 197.-198. g., kovnica Roma; RIC 120, (3140)
64. Denar, Julija Domna, 196.-211. g., kovnica Roma; RIC 587, Kolo (3136)
65. Denar, Karakala, 199.-200. g., kovnica Roma; RIC 33, Sarajlije (4250)
66. Denar, Karakala, 200. g., kovnica Roma; RIC 30, Blažuj (3125)
67. Denar, Karakala, 199.-200. g., kovnica Roma; RIC 41, Srdani (3146)
68. Denar, Geta, 203.-208. g., kovnica Roma; RIC 34 (3578)
69. Denar, Maksimin, 236. g., kovnica Roma; RIC 3, Letka (3137)
70. Sestercij, Maksimin, 235.-236. g., kovnica Roma; RIC 43, Buško blato (3847)
71. Sestercij, Maksimin, 235.-236. g., kovnica Roma; RIC 64 (3117)
72. Antoninijan, Filip I, 246. g., kovnica Roma; RIC 3, Vir (3559)
73. Antoninijan, Galijen, 253.-268. g., kovnica Roma; RIC 179, Vranjača (4339)
74. Antoninijan, Galijen, 253.-268. g., kovnica Roma; RIC 207, Vinica (3142)
75. Antoninijan, Galijen, 253.-268. g., kovnica Roma; RIC 230, Zagorje (3563)
76. Antoninijan, Galijen, 253.-268. g., kovnica Roma; RIC 256, Zagorje (3565)
77. Antoninijan, Galijen, 253.-268. g., kovnica Roma; RIC 256, (3588)
78. Antoninijan, Galijen, 253.-268. g., kovnica; RIC ?, Srdani - Kamene (3143)
79. Galijen, RIC ?, Mandino selo
80. Antoninijan, Klaudije II, 268.-270. g., kovnica Roma; RIC 57, (3579)
81. Antoninijan, Klaudije II, 268.-270. g., kovnica Kizik; RIC 259, (3593)
82. Antoninijan, Klaudije II, 268.-270. g., kovnica; RIC ?, Zagorje
83. Antoninijan, Aurelijan, 270.-275. g. kovnica Roma?, Mediolanum-Ticinum?; RIC 59 ili 82, (3444)
84. Antoninijan, Prob, 276.-282. g., kovnica Roma; RIC 155?, Zagorje (3129)
85. Antoninijan, Prob, 276.-282. g., kovnica Siscia; RIC 704, Stipanić (2073)
86. Antoninijan, Prob, 276.-282. g., kovnica Siscia; RIC 713, Zagorje (3556)
87. Antoninijan, Prob, 276.-282. g., kovnica Siscia; RIC 734, Stipanić - Polica (2155)
88. Antoninijan, Prob, 276.-282. g., kovnica Siscia; RIC 734, (4363)
89. Prob, 276.-282. g., kovnica?; RIC ?, Renići
90. Dioklecijan, RIC ?
91. Antoninijan, Dioklecijan, 284.-296. (305.) g., kovnica Roma, RIC 162, Borčani (3154)
92. Konstancije I, RIC ?, Borčani (3154)
93. Antoninijan, Galerije kao cesar, 293.-297. g., kovnica Siscia; RIC 716, Vranjača, (4340)
- 94.-115. Brončani novac careva Maksimina, Licinija I. (3), Licinija II, Konstantina I (12), Konstancija II (2), Konstansa, Konstantinopolis, Valentinijana, Valensa, Arkadija, i zlatni solid Teodozija
116. Tremis, Teodorik u ime Anastazija 491.-518. kovnica Roma, MIB I, 11, Demo 8 (1116)
117. ¼ silikva, Atalarik u ime Justinijana I, 527.-534., kovnica Roma, MIB I, 54; Demo 154, Vinica
118. Barbarski prekov antoninijana (2114)

LITERATURA

BRUNŠMID

J. BRUNŠMID, Die Inschriften und Münzen der griechischen Städte Dalmatiens, Wien 1898.

BULIĆ

F. BULIĆ, Ripostiglio dell'ornato muliebre di Urbica e di suo marito trovato a Narona (Vid di Metković), Bull. dalm. 25, 1902.

DEMO

Ž. DEMO, Ostrogothic Coinage from Collections in Croatia, Slovenia and Bosnia & Herzegovina, Situla 32, Ljubljana 1994.

GLAVINIĆ

M. GLAVINIĆ, Le monete dell'Ilirico nel Museo di Spalato, Bullettino di archeologia e storia dalmata 1, 1878.

KOVAČIĆ

V. KOVAČIĆ, Najnoviji arheološki nalazi u Crvenicama, Duvanjski zbornik, Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa "Duvanjski kraj kroz povijest", Tomislavgrad, 6.-7. srpnja 2000.

KRIŠTO

J. KRIŠTO, Duvanjski kraj kroz povijest, Duvanjski zbornik, Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa "Duvanjski kraj kroz povijest", Tomislavgrad, 6.-7. srpnja 2000.

MANDINIĆ

M. BONAČIĆ MANDINIĆ, Nalazi novca s lokaliteta Sv. Vid u Vidu kod Metkovića, VAHD 87-89, Split 1988.

MAROVIĆ

I. MAROVIĆ, A Hoard of Byzantine Gold Coins from Narona, Studia numismatica Labacensia Alexandro Jeločnik oblata (izd. P. Kos, Ž. Demo), Situla 26, Ljubljana 1988.

MIRNIK

I. MIRNIK, The Coin Hoards in Yugoslavia, BAR Int. Series 95, 1981.

PATSCHE

C. PATSCHE, Prilog topografiji i povijesti Županjca-Delminiuma, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, XVI, Sarajevo 1904.

PETRINEC, ŠEPAROVIĆ, VRDOLJAK

M. PETRINEC, T. ŠEPAROVIĆ, B. M. VRDOLJAK, Arheološka zbirka Franjevačkog muzeja u Livnu, Split 1999.

ŠKEGRO

A. ŠKEGRO, Duvanjski prostor u antici, Duvanjski zbornik, Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa "Duvanjski kraj kroz povijest", Tomislavgrad, 6.-7. srpnja 2000.

ZANINOVIĆ

M. ZANINOVIĆ, Predrimski i rimski Delminium, Duvanjski zbornik, Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa "Duvanjski kraj kroz povijest", Tomislavgrad, 6.-7. srpnja 2000.

THE COIN COLLECTION FROM THE FRANCISCAN MONASTERY IN TOMISLAVGRAD

(S u m m a r y)

In the numismatic collection of the Franciscan monastery in Tomislavgrad (the former Duvno, Bosnia and Herzegovina), supposedly ancient Delminium (Patsch 307 ff., Zaninović) Roman, medieval, and Venetian coins, and modern money are kept. We are concerned here with Roman and medieval coins - 61 Roman and two medieval coins, to be precise. There are four silver coins among them, three Roman and one medieval. The rest are bronze. The provenance of the coins is unknown, apart from six specimens. These were found in Duvanjsko polje area, in the villages or locations called Crvenice, Borčani, Letka and Duboki put. However, it is very probable that all of the coins come from this area, particularly since almost all are worn as a result of the long use.

The two Roman Republican asses date from the end of the 3rd and the 2nd century BC. Sixteen specimens are from the 1st century, and most of them are Augustan. Ten of the coins date from the 2nd century and eleven from the 3rd century. As far as it was possible to determine, the majority of the 3rd-century coins were minted in Rome, but there are also specimens from Mediolanum and Cyzicus mints. The 4th-century coins came from the mints of Treveri, Aquileia, Siscia, Thessalonika and Constantinople.

Considering the past of the Duvanjsko polje area, especially the circulation of coins in the late Hellenistic period, we must keep in mind that the Illyrian tribe of Delmatae which lived there did not use coins for trade or other payments (*Strabo*, 7, 5, 5). On the other hand, the neighbouring tribe of Daorsi, and a few Illyrian kings, minted their own coinage in the 2nd century BC (Brunšmid, 74-86). The Daorsi even joined the Greeks from Issa in their complaints to Rome about raids by the Delmatae (*Polybius*, 32.9.1.-2). Yet, the Greek coins were found in Duvanjsko polje, the Delmatae area. The earliest is from Eleusina in Attica, from the 4th or the 3rd century BC (Patsch 361). The drachmas, hemidrachmas and the bronze coins of Dyrhachion, from the 2nd and the 1st century BC, were also found in the Duvanjsko polje area, as well as a bronze coin of Coreyra from the same period (Glavinić 80; Patsch 361). The more numerous finds of Roman coins can be explained through reference to military enterprises by Roman legions. Several campaigns against the Delmatae took place in the middle of the 2nd century BC, such as the siege of Delminium in 156 BC and its conquest and destruction in 155 BC (*Polybius*, 32.14. 2; *Strabo*, 7, 5, 5). Towards the end of the 1st century BC, and through the 1st and 2nd centuries, the romanisation of the Delmatae territory intensified, at the same time as the assimilation of the Delmatae with the recently arrived Romans. The coin evidence shows that Roman coins circulated until the 4th century (Patsch 337, 338, 361- 364). There is not a single coin from the period from the 4th century to the 11th century in the Franciscan collection in Tomislavgrad. However, in the Duvanjsko polje area two silver coins from the period of the Ostrogothic rule in Dalmatia have been attested. There is a tremissis of Theodoric in the name of Anastasius from 492-518 and a quarter siliqua of Athalaric, from the period 527-534 (Patsch 364). No 6th-century Byzantine coins have been attested, although one would expect them if the vicinity of Narona is taken into account (Bulić, Marović, Mandinić). The only Byzantine piece in the Tomislavgrad collection is an anonymous 11th-century bronze coin. It is followed by the 14th-century silver coin of Louis I of Anjou, the king who took the Dalmatia from Venice and united it with the rest of Croatia, i.e. the Hungarian kingdom. The 17th-century Venetian coins are represented in the Franciscan collection in larger amounts, mostly the bronze gazettes of two soldi minted for Dalmatia and Albania. The collection's contents also suggest the local provenance of the coins.